

Afghanistan: Den gjemte

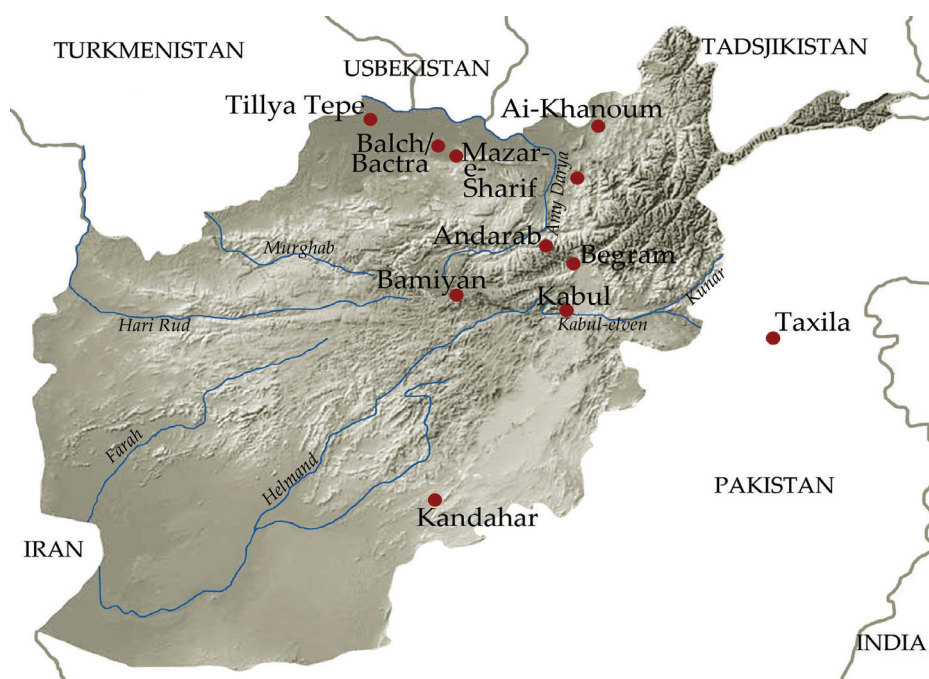
Av AXEL CHRISTOPERSEN

Dette er noen strofer fra Afghanistans nasjonalsang Daa watan Afghanistan som betyr «Dette landet er Afghanistan». Sangen er fra 2006, da den vant en konkurranse om ny nasjonalsang. Det var en forutsetning at sangen skulle skrives på pashto, Afghanistans nasjonalspråk som snakkes av omlag førti prosent av befolkningen. Den skulle omtale de ulike etniske grupperingene i landet og den skulle inneholde frasen Allahu akbar 'Gud er stor'. Slik blir denne nye afghanske nasjonalsangen et språklig uttrykk for det som gjennom tidene har bidratt til felles identitet og indre samhold mot mange av landets ytre fiender, nemlig det tette klansamfunnet og det sterke religiøse samholdet omkring Koranens sura'er. Men det samme har også bidratt sterkt til motsetninger og ufred, ikke minst i nyere tid, preget av etniske motsetninger og religionskonflikter.

Ingen som har sett National Geographic-fotografen Steve McCurrys prisbelønte fotografier fra Afghanistan vil noensinne glemme de va-

kre, dype grønne, blå og røde fargene i hans dokumentariske bilder. Hvem husker ikke bildet av jenta Sharbat Gula med det røde sjalet over det svarte håret og de intenst stirrende grønne øynene? Et ikonisk bilde som ble selve symbolet på flyktningstrømmen i kjølvannet av den sovjetiske invasjonen av Afghanistan i 1979. Allikevel, i dag er det ikke slike bilder folk har i hodet når Afghanistan nevnes, det er massemedias flimrende bilder av støvete, tørre landskap og de øde Tora Bora-fjellene der amerikanske soldater forgjeves jaktet på Osama Bin Laden; det er jihads land, dødens, fattigdommens, korrupsjonens og opiummarkenes landskap som passerer revy. Sånn sett er den nye afghanske nasjonalsang uttrykk for nettopp det som landet er og alltid har vært fullt av: store motsetninger og overraskede vendinger.

Denne artikkelen vil trekke fram noen eksempler fra Afghanistans lange historie som synliggjør akkurat dette for å skape sammenheng og struktur i en mange tusenårig kaotisk historie.

SENTRALASIAS KULTURELLE VEIKRYSS

Som et evig dreierende tannhjul har Afghanistan ligget mellom høykulturene Kina, India, Persia og mongolenes steppes i nord. Råstoff som kobber, gull og bergarten lapis lazuli – i oldtiden sterkt ettertraktet som smykkestein – var handelsvarer som ble fraktet mellom øst og vest, nord og sør langs karavaneveien gjennom Sentral-Asias øde fjell- og steppelandskaper. I kjølvannet fulgte teknologiske nyvinninger, religiøse ideer og filosofisk, politisk og litterært tankegods. Afghanistan har også vært en region der folkeslag og språk fra hele Sentral-Asia har kommet og gått, men aldri uten å ha satt spor etter seg og ofte med betydning for det europeiske kontinentets historie. Slik har det tørre ørken- og steppelandskapet på hver side av den mektige Hindu Kush-fjellkjeden vært et gigantisk kulturelt veikryss midt i Sentral-Asia. Landet er fjellrikt og mot grensen til Pakistan rager

Støvets og fargenes land

Dette landet er Afghanistan, det er alle afghaneres stolthet,

*Dette er landet for alle stammer, balutsjere og usbekeres land,
pazthunere og hazarer, turkmenere og tadjikere.*

*Dette landet vil skinne for alle, som solen på den blå himmel.
Vi vil følge den eneste Gud, Vi roper ut «Gud er stor»!*

historien

*Mez Aynak med utsikt over fjellene fra gruvelandsbyen under utgravning.
Foto A. Christophersen*

Nowchak opp i over 7500 moh. Fra Hindu Kushs' bratte fjellsider samler vannet seg i fire store vannsystemer. Kabul-elva er en av dem som renner ut i en av sivilisasjonshistoriens viktigste elvesystem, Indus. Nord for Hindu Kush starter det enorme, fruktbare sentralasiatiske slettelandskapet Turkestan, et landskap som også har vært hjemsted for den europeiske sivilisasjonens østligste utposter. I slike omgivelser vokste vismannen og religionsgrunnleggeren Zarathustra opp. Mange vil forbinde hans navn med den tyske filosofen Nietzches innflytelsesrike verk *Also Sprach Zarathustra*. Hans liv er dårlig kjent, men han levde mest sannsynlig i grensetraktene mellom det nordlige Afghanistan og Iran engang omkring tusen år før vår tidsregning. Han tilhørte prestekasten og er kjent som grunnleggeren av zoroastrismen, en religiøs retning som ble Parterrikets statsreligion og som med tiden kom til å øve stor innflytelse på jødisk og

senere kristen dommedagstenkning. Slik har vismannen som vokste opp i grensetraktene i det nordlige Afghanistan for 2000 år siden også fått betydning for vår tids tenkning omkring liv og død.

Forflytter vi oss noen århundrer frem i tid skjedde dramatiske begivenheter omkring elva Oxus (dagens Amu Darya) nord i Afghanistan som henger nøye sammen med vår egen europeiske historie: I sin jakt på perserkongen Dareios 3. og verdensherredømmet trengte nemlig Aleksander den store på 330-tallet f.Kr. med sin makedonske hær helt fram hit og underla seg et stort område i nordøstre Afghanistan etter stridigheter med den lokale satrapen Bessus (som er en slags stattholder i en persisk provins). Da Alexander forlot det jordiske livet i 323 f.Kr., etterlot han seg tusener av grekere langt hjemmefra som etter hvert dannet en stor og innflytelsesrikt gresk koloni under navnet Baktria. Gjennom noen hundreår utviklet dette området en unik kulturell egenart ved at en hellenistisk livsstil utfoldet seg omgitt av sentralasiatiske steppeskulturer i nord og indisk påvirkning gjennom Kushan-riket med sine røtter i Indusdalen lenger sør.

I Kina hadde krigerkeiseren Wu Ti (140–87 f.Kr.) skapt vei i vellinga og utvidet det kinesiske riket blant annet mot vest, der han brutalt nedkjempet flere fiendtlige tyrkiske stammer. Veien mot Vest-Turkestan, innfallsporten til Iran, var dermed trygget, og det brakte nytt liv i de gamle karavanerutene mellom Kina og Vest-Asia. Slik ble den sagnomsuste Silkeveien født, og et nytt kapittel i samkvemet mellom Orienten og det europeiske kontinentet var innledet: I vest var den kinesiske silken svært ettertraktet av det romerske aristokratiet, og de byttet til seg silkestoffer for gull, sølv, tinn, perler, glass og rav. Baktriene og parterne (et iransk folkeslag) var blant de mest ivrige mellomleddene på de lange handelsrutene mot vest og brakte glass, elfenben og hester inn i vareomløpet. I retur kom det foruten silke, porselen, lakkarbeider, papir og te. Da Baktria etter hvert gikk i oppløsning ble området tidlig på 100-tallet e.Kr. okkupert av et sentral-asiatisk steppfolk, kushanene. I løpet av dette århundre og det påfølgende ekspanderte kushanene over hele det nordøstre Afghanistan og videre langt ned i Indusdalen i nåværende India helt øst til Ganges-elven. Med framveksten av Kushan-riket åpnet for et nytt kapittel i regionens historie før også det på 300-tallet e.Kr. kollapset for den sassanidiske ekspansjonen fra Persia i vest. Men lenge før den tiden hadde det utviklet seg en helt særpreget visuell kunst i området, der hellenistisk kunst og estetikk møtte indisk filosofi og steppfolkets nomadiske livsstil. Blandingen av greske og indiske stilelementer som oppsto gjennom dette møtet kalles gjerne *gandharastilen* etter folkegruppen *gandharene* mellom Kabul-elven og munningen av Indus-elven. *Gandhara-riket* var et senter for internasjonale handelsaktiviteter langs Silkeveien, og et viktig kommunikasjonsledd mellom oldtidens Iran og Sentral-Asia. Kushanerne drev flittig sine karavaner med handelsvarer frem langs Silkeveien. Men viktigere enn handelsvarene var at de i løpet av det første hundreåret etter e.Kr. førte det enorme kinesiske imperiet i øst i kontakt med Indusdalens buddhistiske filosofi. Kineserne blandet buddhistisk filosofi med taoismen, og i dette møtet oppsto det nye kunstformer som *tusjtegning* og det tradisjonelle idealiserte kinesiske landskapsmaleriet. Det var også kushanerne som gav Buddha en menneskelig kropp, de anla flere store byer, blant annet hovedstaden *Kapisa* (Begram) og *Peshawar*, og de bygde en rekke viktige klostre i de store byene *Balkh* og *Kandahar* samt i *Bamiyandalen*.

*Gamlebyen i Kabul under renovering høsten 2007.
Foto A. Christophersen*

Bamiyan! Mange forbinder navnet med Talibans sprengning av de store buddhafigurene som sto her. Denne vakre fjelldalen ligger litt over 20 mil nordvest for Kabul. Fjellsi-

den er spekket med nisjer og hule som opprinnelig har vært buddhistmunkenes celler og rikt dekorert med malte scener fra Buddhas liv. Maleriene er utført i olje mange hundre år før denne teknikken ble brukt i Europa. Dalen er viden kjent for sine to kolossale buddhastatuer, henholdsvis 38 og 55 meter høye, fra første halvdel av 500-tallet e.Kr. De opprinnelige statuene var dekket av et tykt lag av leire blandet med halm og hestehår hvor statuenes kroppsformer, ansikt og klær var utformet i den våte leiren. Begge statuene har opprinnelig vært bemalt i skarpe røde, blå, rosa, hvitt og oransje farger som siden er blitt fornyet flere ganger. I mars 2001 sprengte Taliban statuene i lufta etter lang tids forberedelser og flere mislykkede forsøk. Talibanlederen, mullah Omars offisielle begrunnelse var at de representerte en krenkelse av den ene store Gud Allah og hans profet Muhammed, fordi man ifølge Koranen verken kan avbilde Gud eller

lagt i grus, og Silkeveiens mange karavaneveier lå øde og forlatt. Afghanistan var igjen inne i en ny historisk vending, da «de hvite hunerne» (asiatiske hunere) på midten av 400-tallet invaderte regionen og feide de persiske sasanidene, som da hadde makten, av veien. Men også dette ble et historisk intermesso, for ikke mange generasjonene senere, nærmere bestemt i 652 e.Kr., falt først byen Herat og senere hele den søndre del av dagens Afghanistan i arabernes hender. I nord tok det ennå et godt stykke tid før hele regionen var underlagt samanidene, et østiransk dynasti som mot slutten av 800-tallet e.Kr. hadde erobret makten i store deler av Iran og Sentral-Asia og hadde grunnlagt et føydallignende rike med hovedstad i Bukhara. Litt etter litt oppløste Afghanistan seg i mange små islamske bystater fjernt fra det kulturelle og politiske senteret i Bukhara.

En ødelagt stupa nær landsbyen Toop Darra ca 6 mil N for Kabul. Foto A. Christophersen

tilbe skulpturer eller bilder som fremstiller guder. Slik mistet ikke bare Afghanistan, men verdenssamfunnet en uerstattelig kulturarv og et minne fra en tid hvor buddhismen sto sterkt i Sentral-Asia og i det kinesiske imperiet. Tyske og japanske konservatorer har i en årrekke ryddet opp i restene og forsøkt å rekonstruere statuene, men det ser per i dag ikke ut til å lykkes.

Buddhastatuene i Bamiyandalen ble skapt på et tidspunkt da ikke bare Kushan-riket var gått til grunne, men også Romerriket i vest var

Og her slutter vår korte odysse gjennom Afghanistans eldste, kaotiske og fargerike, men akk så ukjente og bortgjemte historie for de fleste av oss som bor i ytterkanten av Europa. I det følgende skal vi gjøre noen dykk ned i den historiske tidslinjen som er lagt ut ovenfor og hente opp noen eksempler på hva Afghanistan har bevart av sin rike og mangfoldige kulturarv. Følg med og la deg overraske og overvelde av hva som skjuler seg både over og under Afghanistans brunvidde jord.

STEPPEFOLKETS GRAVPLASS: TILLYA TEPE

Tillya Tepe – Gullbakken! Den 4 meter høye og 100 meter lange jordhaugen ligger opp mot Turkmenistans grense og bærer sitt navn med rette: Her avdekket sovjetrussiske og afghanske arkeologer fra 1979 og fram til 1986 seks overrådig utstyrte og godt bevarte graver fra tiden rett før vår tidsregnings begynnelse. Over 20 000 gjenstander i gull i form av smykker, draktspenner, våpen, mynt og gullblikk festet

nende perspektiver i dette funnet er det særlig to forhold som er verdt å trekke fram, det ene er den mangfoldige symbolbruken og de visuelle uttrykkene som preger gjenstandene. Her er det påvirkning både fra de omkringliggende kinesiske, indiske og greske kulturområdene. Særlig i gjengivelsene av greske mytiske motiver blir det tydelig at de lokale håndverkerne ikke har forstått hva de har sett på originalgjenstandene: Gudinnen Athene har for eksempel mistet sin lanse, og den tronen hun pleier å sitte på har ikke noe sete. Det andre som overrasker er hvor langt inne på baktrisk område de nomadiske steppfolkene har beveget

Halssmykke fra Tillye Tepe. Foto ©Thierry Ollivier/musée Guimet

til de avdødes drakter utgjør det som i ettertid er blitt kjent som «det baktriske gullet». Delvis gjemt under et yngre befestet tempel lå de seks gravene, fem kvinner og en mann, mannen i trettiårene, kvinnene noe yngre. Måten gravene var orientert og innredet på indikerer at vi har å gjøre med sosialt høyt rankede personer i samfunnet, og at de tilhører et nomadisk steppfolk, enten yuezhi fra de nordvestkinesiske steppene eller sakas, et indo-skytisk stammefolk. Av mange spen-

seg. Her er det fortsatt mange uløste og spennende spørsmål å ta fatt på.

I mange år trodde man at denne enorme gullskatten, som har stor betydning for forståelsen av hvordan de nomadiske steppfolkene forholdt seg til den greske kolonistaten Baktria, var plyndret fra Nasjonalmuseet i Kabul og for alltid gått tapt. Men den gang ei, etter 15 år i skjul i nasjonalbankens hvelv i presidentpalasset ble skatten i 2004

Denne vakkert formede væren er funnet i Tillye Tepe. Foto ©Thierry Ollivier/musée Guimet

atter brakt fram i dagens lys under nøye overvåking av en rekke prominente afghanske politikere og arkeologer. Til stede var også den russiske arkeologiprofessoren Viktor Sarianidi, som hadde ledet undersøkelsene, utenlandske diplomater, museumsfolk og representanter for National Geographic. Hele seansen endte med at man kunne konstatere at «det baktriske gullet» hadde overlevd både borgerkrigen og Talibanstyret i Kabul på 1990-tallet. Det ble besluttet å sende skatten ut av landet sammen med en del av de andre afghanske nasjonalklenodiene som på mirakuløst vis var blitt reddet fra Taliban og Mudjaheddins plyndringer og ødeleggelser gjennom 1990-tallets vanstyre, plyndringer og ødeleggelser. I Kabul var det fortsatt ikke trygt for dem.

AI KHANOUN – EN BAKTRISK STORBY

Ved elven Oxus' bredd ligger det en stor jordbanke, 350–400 meter lang. Et tilfeldig funn av en korintisk søyle på bakken, etter sigende gjort av daværende kong Zahir Shah under et lystig jaktlag, godtgjorde tradisjonen om at jordbanken inneholdt ruinen av den engang så mektige og betydningsfulle baktriske byen Ai Khanoum, som på uzbekisk betyr «Fru Måne» – Månebyen. Byen lå strategisk til i den viktige Kunduz-regionen på grensen til de nomadiske steppes folkens område. Her var det god jord, og fjellene var dessuten rike på mineraler, blant annet gull. Byen er anlagt engang på 300-tallet f.Kr. og den levde et liv i ren hellenistisk ånd helt frem til den ble brutalt angrepet og ødelagt av de nomadiske steppes folkene i nærområdet omkring 145 e.Kr. Og slik har den ligget øde til dags dato, knapt noe synlig over bakken og etter hvert helt utplyndret av lokalbefolkningen på jakt etter salgbare antikviteter. I årene 1965–1978 gjennomførte franske arkeologer flere undersøkelser på stedet og de avdekket et rikt og velorganisert bysamfunn: Innenfor de kraftige bymurene fant man en bybebyggelse bestående av rent greske byhus, de fant et stort gymnasium (en sportsskole), et teater, et tempel viet til gudinnen Kinea og et palasskompleks. Byen drev en omfattende handel med Middelhavsområdet, og det ble funnet fragmenter av amforer til oppbevaring av olivenolje. Den lokale utmyntingen satte i omloop noen greskinspirerte mynter med de første kjente representasjonene av de gamle indiske, rigvediske guddommene. Kontaktene gikk også i motsatt retning, idet man har funnet flere rent indiske gjenstander. Spesielt interessant er en plate gjort av skjell med figurframstillinger som er gullbelagt og farget. Motivene mener man er hentet fra den indiske myten om Kuntala. Og mer indisk påvirkning: det er funnet flere solur, blant annet et tropisk solur justert i forhold til breddegraden for den indiske byen Ujjain, noe som kan tyde på at indisk astronomi kan ha vært kjent, og kanskje praktisert, i Ai Khanoum. Gjennom funnene av bygningsdetaljer, skulpturer, bruksgjenstander og personlige eiendeler fremstår byen imidlertid befolket av mennesker som levde sine liv i rendyrket hellenistisk ånd. Men innslaget av påvirkning fra det indiske subkontinent har ikke gått upåaktet hen. Atter engang møtes øst, vest og syd midt i Asia.

BEGRAM – «DEN KAUKASISKE ALEXANDRIA»

Begram ligger bare 6 mil nord for Kabul og er i dag mest kjent som militærbase for amerikanske luftstyrker. Den historiske byen har imidlertid en lang, innfløkt og særdeles spennende historie der den lå strategisk til ved Silkeveien. Det var Alexander den store som erobret byen og gjorde den om til en gresk koloniby som gikk under navnet Kaukasias Alexandria og fortsatte etter noen intermesoer som sommerresidens for Kushan-imperiets sterke keiser Kanishkas, før den gikk over i varig forfall etter at den sassanidiske keiser Saphur I flyttet byens handelsprivilegier til Peshawar i Pakistan. På 1930-tallet gjennomførte franske arkeologer flere utgravningskampanjer i Begram, men de ble aldri fullført på grunn av utbruddet av andre verdenskrig. Hva vi i dag vet fra de svært dårlig

Kong Shahjahan's sommermoské i parken Baghe-e-Babur.. Foto A. Christophersen

dokumenterte utgravningene er at byen har vært omgitt av en 2,5 km lang, kvadratisk bymur og flere store gravplasser. Det har vært gravd i områder beskrevet som «basarkvarter» og «den nye kongebyen».

Realitetene bak disse beskrivelsene kjenner vi ikke til, men vi vet at ved en tilfældighet dumpet man ned i et (eller to) rom med over to meter tykke murer som lå sentralt i et stort bygningskompleks. Rommet var fylt med en overdådig mengde svært godt bevarte luksusgjenstander av kinesisk, indisk, gresk og romersk opphav: glassvaser, mugger og beger fra Egypt og Syria, rikt dekorert med malte fremstillinger av jaktscener, fabelaktig dyktig utskårne elfenbensplater i gandharastil som har prydet tunge møbler, bronsestatuer, -fat og -mugger, kinesiske lakkarbeider etc. Ikke rart utgraverne tolket bygningskomplekset som et kongelig palass og rommet som et skattkammer. Om palassets kronologi er det divergerende opplysninger, men mest sannsynlig kan det identifiseres som keiser Kanishkas sommerpalass fra det 2. århundre e.Kr., mens gjenstandene dateres til århundre før. Begram er nok et eksempel på hvorledes påvirkninger gjennom handel, folkevandringer og invasjoner fra nord, vest og syd har frembrakt en kulturell smeltedigel. Begram er bokstavelig talt et skattefunn som gir store muligheter for å finne ut mer om omfanget og betydningen av det århundre lange samkvemmet mellom Orienten, Sentral-Asia og høykulturene i vest.

MES AYNAK – ET TRUET KULTURMINNE

Ikke mange mil sørvest for Kabul ligger et av Afghanistans og Sentral-Asias viktigste kulturminner. På en plass som kalles Mez Aynak har en gruppe afghanske og franske arkeologer undersøkt ruinene av et enorm buddhistisk klosterkompleks. I et omtrent to kvadratkilometer stort område er det påvist templer, stupaer, malte veggfresker og over 150 buddhastatuer, blant annet en lang, liggende Buddha i leire datert

til 400-tallet e.Kr. Det er også påvist en kobbergruve med tilhørende landsbybebyggelse som man mener har tilhørt klosteret. Stedet har vært kjent og utsatt for gjentatt plyndring, men det er først i forbindelse med at et kinesisk gruveselskap har kjøpt opp rettigheten til å drive kobberdrift i området at stedet er blitt gjenstand for arkeologiske undersøkelser. Det som gjør Mez Aynak til en sak som vekker internasjonal oppmerksomhet er de vanskelige verdivalgene den reiser. For det første er det ikke hvilken som helst kobberforekomst det er snakk om, det er formodentlig en av verdens største kobberforekomster. Et kinesisk gruvefirma, China Metallurgical Group, har investert omkring 20 milliarder kroner i en 30-årig avtale om utvinning av kobberet, noe som vil gi det lutfattige, krigsherjede Afghanistan kjærkomne inntekter i milliardklassen i mange tiår fremover. Problemet for myndighetene er at de samtidig ønsker å ta vare på de betydningsfulle kulturhistoriske verdiene som Mez Aynak representerer.

Klosteret ligger langs Silkeveien og regnes for å ha vært en viktig aktør i spredningen av buddhistisk religion og filosofi til Kina og i resten av Sentral-Asia. «[...] dette er trolig en av de viktigste lokalitetene på Silkeveien» er den franske prosjektlederens bedømmelse av det man er i ferd med å avdekke i bakken. Ingen ønsker en rasing av Mez Aynak som kan skape lignende reaksjoner som da Taliban sprengte buddhastatuene i Bamiyan-dalen. Denne kinkige situasjonen har afghanerne midlertidig løst ved å forhandle frem en periode på tre år hvor arkeologene har kunnet gjennomføre det nødvendige feltarbeidet. De tre årene er nå gått, og i juli i fjor fikk arkeologene beskjed fra gruvefirmaet om at de må ut av området. Mohammad Rasouli er leder for Arkeologisk Institutt ved Universitetet i Kabul. Han ber innstendig det internasjonale samfunnet om hjelp til å slutføre det arkeologiske prosjektet på en forsvarlig måte. Det har han fått, frivillige arkeologer fra hele

Rester av en sittende Buddhastatue, Mez Aynak. Foto A. Christophersen

verden har stilt sin kompetanse til disposisjon og trosser varme, kulde og Taliban for å redde dette unike kulturminnet. Da jeg besøkte Mez Aynak i desember 2011 fortalte den afghanske visekulturministeren Omar Sultan meg at man ønsker å bygge et on-site museum på stedet. Men truslene henger fortsatt over arbeidet, som er usikkert på alle måter, blant annet fordi Taliban også er i området.

REFLEKSJONER I EN KONGELIG HAGE

Midt i Kabul ligger en stor grønn park, med alléer, blomsterbed, rosebusker, trappanlegg og vannfall. Barn leker i gresset, mennene spaserer på fint anlagte gangveier i hagens høyre side, mens kvinnene sitter småpratende på benkene i parkens venstre side. En mann selger iskrem fra en provisorisk isboks. Hagen kalles Bagh-e Babur (Baburs Hage), og ble anlagt av mogulkongen Babur i 1528 e.Kr. Selv ligger han begravd i et flott restaurert mausoleum øverst i parken med utsikt over det sted han elsket høyest på jord, Kabul. På en terrasse litt lenger nede i parken bygde mogulherskeren Shah Jahan i 1638 en liten moske og en vannførende kanal som regelmessig utvidet seg i små basseng. I dag er det bygd et moderne serviceanlegg, kafe, butikker og et mottakssenter for publikum. Opptil 10 000 kan på en dag besøke hagen!

Jeg har besøkt hagen flere ganger, første gang i 2007. Det var uvanlig å spasere rundt i disse omgivelser som utstrålte fred, harmoni og skjønnhet, og samtidig vite at man oppholdt seg i en meget farlig by. Det føltes ubehagelig å tenke på at bare få år tidligere hadde dette stedet vært skueplassen for blodige kamper mellom stridende Mudjaheddin-grupperinger. Ennå kunne man se fordypningene av kulene som hadde slått inn i moskeens marmorvegger. Det er den store asiatiske hjelpeorganisasjonen Aga Khan Trust for Culture vi

kan takke for at det som tidligere var en gjørmet slagmark gjennomhullet av granatnedslag, i dag er forvandlet til en vakker historisk park: På midten av 2000-tallet startet de et omfattende arbeide med å rekonstruere det gamle havneanlegget etter eldre beskrivelser og tegninger, og de gjennomførte arkeologiske undersøkelser for å sikre at de rekonstruerte plantegningene var i overensstemmelse med Baburs opprinnelige anlegg. Slik har de skapt et høyt kjærkomment fristed, en grønn lunge å puste i for de fleste av Kabuls 4–5 millioner innbyggere som opplever en vanskelig hverdag. Det gjorde et sterkt inntrykk på meg å se hva vernet av den lokale kulturarven kan bety for mennesker. I Afghanistan Newsletter nr. 10 (des. 2007) kan vi lese følgende: «Intervjuer blant de besøkende i hagen viser at det er en stor interesse for hagens historie og restaureringsarbeidene. Det er derfor satt ut informasjonstavler på nøkkelpunkter, og stedets historie blir for talt i publikumssenteret.»

Denne solskinnshistorien er dessverre ikke hverdagssituasjonen for Afghanistans rike og betydningsfulle kulturarv. Manglende ressurser, kompetanse, et sviktende organisasjonsapparat og plyndring som følge av fattigdom og uvitenhet er en stor og reell trussel. Det gjøres en stor innsats på området blant annet av UNESCO og Aga Khan Trust for Culture, men svært mye gjenstår å sikre, bevare og tilgjengeliggjøre før en kan si at en har oppnådd et tilfredsstillende nivå. Norge kan med sine store ressurser og tunge kompetanse innen kulturminnevern yte en betydelig bistand i et land hvor vi har brukt milliarder av kroner på militær tilstedeværelse.

FORFATTER

Axel Christophersen er professor i arkeologi og direktør ved NTNU Vitenskapsmuseet.